

Biežāk uzdotie jautājumi

Publicēts: 14.09.2020.

Kāpēc patērētājiem nepieciešams, lai uzņēmumi savā starpā konkurētu? [↗](#)

Efektīva konkurence nodrošina zemākas cenas, lielāku izvēli un augstāku preču un pakalpojumu kvalitāti. Pastāvot konkurencei, uzņēmumiem nepārtraukti jādomā, kā piesaistīt pircējus. Tāpēc tiek meklēti veidi, kā efektīvāk vai atjautīgāk strādāt, lai piedāvātu zemākas cenas, kā nodrošināt labāku kvalitāti nekā konkurentam, kādus jaunus produktus vai pakalpojumus ieviest, lai apsteigtu sāncenšus.

Tādējādi konkurence ir attīstības dzinējspēks katram individuālam uzņēmumam un attiecīgi arī visai tautsaimniecībai kopumā. Sīvi konkurējot Latvijas tirgū, uzņēmumi mācās un aug, tādējādi audzējot katrs savu un Latvijas kopīgo eksportspēju. Savukārt, jo spēcīgāki ir Latvijas uzņēmēji, jo lielāki ir valsts nodokļu ieņēmumi – sabiedrības vajadzību nodrošināšanai nepieciešamie līdzekļi.

Kā Konkurences padome var veicināt konkurenci? [↗](#)

Konkurences padome var veicināt konkurenci, radot tai labvēlīgus apstākļus – novēršot pastāvošās barjeras brīvai uzņēmumu darbībai jebkurā konkrētajā tirgū:

Izvērtējot normatīvo aktu projektus un spēkā esošos normatīvos aktus un sniedzot par tiem atzinumus nozaru atbildīgajām institūcijām, Konkurences padome var veicināt nepamatotu administratīvu konkurences ierobežojumu izslēgšanu

Novēršot konkurences tiesību pārkāpumus – aizliegtas vienošanās un dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu – tirgu tiek nodrošināti vienlīdzīgi spēles nosacījumi visiem tā dalībniekiem

Kontrolējot apvienošanās, Konkurences padome var nepieļaut, ka apvienošanās rezultātā tirgū izveidojas vai nostiprinās tādi dominējoši uzņēmumi, ka citiem uzņēmumiem kļūst pārmēru grūti vai pat neiespējami ar tiem konkurēt

Vai arī patērētājs var ietekmēt konkurenci? [↗](#)

Izdarot izvēli par labu kāda uzņēmuma precei vai pakalpojumam, patērētājs ar savu lēmumu apliecina šī uzņēmuma konkurētspēju tirgū un līdz ar to arī veicina citus uzņēmumus izvērtēt sava piedāvājuma vājās puses. Tieši patērētājs, kurš pieņem lēmumus par preču vai pakalpojumu iegādi, var izdarīt vislielāko spiedienu uz preču un pakalpojumu cenām. Jo elastīgāka būs patērētāju reakcija uz cenas pieaugumu – izvēloties konkurējošas preces vai mainot iepirkšanās tradīcijas –, jo mazāka iespēja būs kādam no tirgus dalībniekiem, riskējot ar būtisku realizācijas apjomu samazinājumu, palielināt preču un pakalpojumu cenas.

Kā Konkurences padome izmeklē iespējamus konkurences pārkāpumus?

Konkurences padome var ierosināt lietu uz iesnieguma pamata, Konkurences padomes iniciatīvas pamata, kā arī citas institūcijas ziņojuma pamata. Saņemot iesniegumu, Konkurences padome 30 dienu laikā izvērtē iesniegumā ietverto informāciju par iespējamo Konkurences likuma pārkāpumu un pieņem lēmumu par lietas ierosināšanu vai neierosināšanu, kā arī informē iesniedzēju par šo lēmumu, vai par iesnieguma nosūtīšanu citai institūcijai, ja iesnieguma izskatīšana neatbilst Konkurences padomes kompetencei.

Ja tiek ierosināta lieta par iespējamiem konkurences pārkāpumiem, tad tiek veikta iesniegumā norādīto apstākļu pārbaude, proti, tiek iegūta papildu informācija par iespējamo pārkāpumu, faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem, analizēta iespējamā pārkāpuma būtība un radītās sekas, izvērtēti iesaistīto tirgus dalībnieku paskaidrojumi u.c.

Lietas izpētes rezultātā Konkurences padome pieņem lēmumu vai nu par pārkāpuma konstatēšanu, tiesiskā pienākuma un naudas soda uzlikšanu, vai arī pieņem lēmumu par lietas izpētes izbeigšanu, ja izmeklēšanas rezultātā pārkāpumi nav konstatēti.

Plašāka informācija par Konkurences padomes tiesībām izmeklēšanas gaitā pieejama [šeit](#)

Cik ilgi tiek izmeklēti iespējamie likuma pārkāpumi?

Lietas izmeklēšanas ilgums ir atkarīgs no konkrētās lietas izpētes un pārkāpuma veida, piemēram, apvienošanās lietās lēmumu Konkurences padome pieņem viena mēneša laikā no pilna vai saīsinātā ziņojuma saņemšanas dienas, bet, ja tiek uzsākta papildus izpēte, tad Konkurences padome attiecīgi lēmumu pieņem četru mēnešu laikā, termiņu skaitot no dienas, kad saņemts pilns ziņojums, vai triju mēnešu laikā no saīsinātā ziņojuma saņemšanas dienas.

Attiecībā uz Konkurences likumā noteikto pārkāpumu lietām (piemēram, aizliegtas vienošanās, dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana) Konkurences padome pieņem lēmumu sešu mēnešu laikā no lietas ierosināšanas dienas, bet, ja objektīvu iemeslu dēļ minēto termiņu nav iespējams ievērot, tad to var pagarināt līdz vienam gadam, termiņu skaitot no lietas ierosināšanas dienas. Ja lietā nepieciešama ilgstoša faktu konstatācija, Konkurences padome ar motivētu lēmumu var pagarināt lēmuma pieņemšanas termiņu uz laiku, kas nepārsniedz divus gadus no lietas ierosināšanas dienas, tāpēc vidēji lietu izmeklēšanas ilgums Konkurences padomē var būt no viena mēneša līdz diviem gadiem.

Kādos gadījumos Konkurences padome veic tirgus uzraudzību?

Tirgus uzraudzības tiek veikta pēc Konkurences padomes iniciatīvas un to ierosināšanai var būt atšķirīgi iemesli, piemēram, tirgus uzraudzība var tikt uzsākta, lai pārbaudītu tirgū nepastāv konkurences tiesību pārkāpumi, lai pārbaudītu, vai nepamatotus šķēršļus brīvai konkurencei nerada spēkā esošie normatīvie akti, lai pārbaudītu, kā tirgu ir ietekmējuši iepriekš pieņemti Konkurences padomes lēmumi, vai, piemēram, lai apzinātu konkurences situāciju pirms paredzamām izmaiņām nozares normatīvajā regulējumā.

Kas ir uzņēmuma dominējošs stāvoklis?

Dominējošais stāvoklis ir tirgus dalībnieka vai vairāku tirgus dalībnieku ekonomisks (saimniecisks) stāvoklis konkrētajā tirgū, ja šis dalībnieks vai šie dalībnieki spēj ievērojami kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci jebkurā konkrētajā tirgū pietiekami ilgā laika posmā, darbojoties pilnīgi vai daļēji neatkarīgi no konkurentiem, klientiem, piegādātājiem vai patērētājiem.

Atrašanās dominējošā stāvoklī pati par sevi nav pārkāpums – aizliegta ir dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana.

Vairāk informācijas par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegumu pieejams [šeit](#)

Kādā gadījumā, lai apvienotos, uzņēmumiem nepieciešama Konkurences padomes atļauja?

Konkurences likumā ir noteikts, ka tirgus dalībniekiem, kuri nolēmuši apvienoties, pirms apvienošanās ir jāiesniedz Konkurences padomē ziņojums par plānoto darījumu, ja apvienošanās dalībnieku kopējais apgrozījums iepriekšējā finanšu gadā ir bijis ne mazāks par 30 miljoniem eiro vai arī vismaz divu apvienošanās dalībnieku apgrozījums iepriekšējā finanšu gadā Latvijas teritorijā ir bijis ne mazāks par 1,5 miljoniem eiro.

Tirgus dalībniekiem ir tiesības iesniegt Konkurences padomei saīsināto ziņojumu par apvienošanos, ja pastāv viens no šādiem nosacījumiem:

neviens no apvienošanās dalībniekiem nedarbojas vienā konkrētajā tirgū vai ar to vertikāli saistītā tirgū;

apvienošanās iesaistīto tirgus dalībnieku kopējā tirgus daļa konkrētajā tirgū nepārsniedz 15%;

apvienošanās dalībnieki darbojas vertikāli saistītos tirgos, un katra apvienošanās dalībnieka tirgus daļa konkrētajā tirgū nepārsniedz 30%;

apvienošanās dalībnieki iegūst kopīgu izšķirošu ietekmi pār citu tirgus dalībnieku, kurš negūst un kura mērķis nav gūt apgrozījumu no preču pārdošanas vai pakalpojumu sniegšanas Latvijas teritorijā;

apvienošanās dalībnieks iegūst izšķirošu ietekmi pār citu tirgus dalībnieku tirgū, kurā apvienošanās dalībniekam jau ir kopīga izšķiroša ietekme.

Vairāk informācijas par apvienošanas uzraudzību [pieejams šeit](#)

Kā Konkurences padome aprēķina naudas sodu par aizliegtu vienošanos starp tirgus dalībniekiem un dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas pārkāpumu?

Saskaņā ar Ministru kabineta 2016.gada 29.martā izdotajiem noteikumiem Nr.179 „[Kārtība, kādā nosakāms naudas sods par Konkurences likuma 11. panta pirmajā daļā un 13. pantā un Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 5., 6., 7. un 8. pantā paredzētajiem pārkāpumiem](#)” naudas sodu aprēķina procentos no tirgus dalībnieka pēdējā noslēgtā finanšu gada neto apgrozījuma pirms pārkāpuma konstatēšanas dienas.

Nosakot naudas soda apmēru, Konkurences padome ņem vērā pārkāpuma smagumu un ilgumu, kā arī atbildību mīkstinošos vai pastiprinošos apstākļus. Ja izdarīts viegls pārkāpums, naudas sods var būt līdz 0,5% no pēdējā finanšu gada neto apgrozījuma. Pēc pārkāpuma veida par vieglu pārkāpumu uzskata vertikālās vienošanās un horizontālās sadarbības vienošanās. Ja izdarīts smags pārkāpums, t.i., dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana un vertikālās vienošanās par pircēja tālāk pārdošanas cenas noteikšanas ierobežošanu, naudas sods ir no 0,5% līdz 1,5%. Savukārt, ja izdarīts sevišķi smags pārkāpums, t.i., noslēgtas horizontālās karteļu vienošanās un vienošanās, kuras satur ierobežojumus preču importam vai eksportam, naudas sods ir no 1,5% līdz 7% no pēdējā finanšu gada neto apgrozījuma. Ja pārkāpuma ilgums nepārsniedz gadu vai pārkāpums izpaužas kā vienreizēja darbība, naudas soda apmēru nepalielina. Ja pārkāpums ilgst vairāk par gadu, bet nepārsniedz piecus gadus, papildu naudas sods ir līdz 0,5% no pēdējā finanšu gada neto apgrozījuma. Naudas sodu var palielināt no 0,5% līdz 1% no pēdējā finanšu gada neto apgrozījuma, ja pārkāpums ilgst vairāk par pieciem gadiem.

Kādā gadījumā aizliegtas vienošanās dalībnieku var atbrīvot no naudas soda vai to samazināt?

Ministru kabineta noteikumi Nr.179 „[Kārtība, kādā nosakāms naudas sods par Konkurences likuma 11. panta pirmajā daļā un 13. pantā un Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 5., 6., 7. un 8. pantā paredzētajiem pārkāpumiem](#)” paredz leciešanas programmu, t.i., horizontālās vienošanās jeb karteļa dalībnieka atbrīvošanu no naudas soda samaksas vai naudas soda samazināšanu, pastāvot dažādām sadarbības pakāpēm ar Konkurences padomi. Plašāka informācija par leciešanas programmas nosacījumiem pieejama [šeit](#).

Kādas sankcijas Konkurences padome var piemērot, ja persona nesniedz informāciju iestādei pēc tās pieprasījuma?

Ja persona nesniedz informāciju Konkurences padomei pēc tās pieprasījuma noteiktā termiņā un apjomā, Konkurences padome, saskaņā ar Konkurences likuma 9.4 panta otro daļu, ir tiesīga uzlikt naudas sodu līdz 1% no tirgus dalībnieka vai tirgus dalībnieku apvienības pēdējā finanšu gada neto apgrozījuma katram, bet ne mazāk kā 50 eiro katram. Personām, kuras nav tirgus dalībnieki vai tirgus dalībnieku apvienības, naudas sodu uzliek 50 līdz 1400 eiro apmērā.

Kādas sankcijas Konkurences padome var piemērot, ja persona nesniedz informāciju iestādei pēc tās pieprasījuma?

Ja persona nesniedz informāciju Konkurences padomei pēc tās pieprasījuma noteiktā termiņā un apjomā, Konkurences padome, saskaņā ar Konkurences likuma 9.4 panta otro daļu, ir tiesīga uzlikt naudas sodu līdz 1% no tirgus dalībnieka vai tirgus dalībnieku apvienības pēdējā finanšu gada neto apgrozījuma katram, bet ne mazāk kā 50 eiro katram. Personām, kuras nav tirgus dalībnieki vai tirgus dalībnieku apvienības, naudas sodu uzliek 50 līdz 1400 eiro apmērā.

Kā Konkurences padome nosaka konkrēto tirgu?

Nosakot konkrēto tirgu, Konkurences padome izmanto:

Vadlīnijas konkrētā tirgus noteikšanai un konkurences stāvokļa izvērtēšanai, kurās ir skaidroti konkrētā tirgus noteikšanas pamatprincipi un metodes, analizēti tirgū iekļūšanas šķēršļi, raksturoti konkurences stāvokļa izvērtēšanas pamatkritēriji un sniegti konkrētā tirgus noteikšanas piemēri

[Komisijas paziņojumu par jēdziena "konkrētais tirgus" definīciju](#) Kopienas konkurences tiesībās

Kur nonāk uzņēmumu nomaksātie naudas sodi?

Uzņēmumu nomaksātie naudas sodi tiek ieskaitīti kopējā valsts budžetā. Tie nav saistīti ar Konkurences padomes finansējumu, tādējādi neietekmējot iestādes objektivitāti, lemjot par piemērojamā soda lielumu.

Par degvielas tirgu

Kā tendences pasaules naftas tirgos ietekmē degvielas cenu Latvijā?

Degvielas cena Latvijas patērētājiem ir atkarīga no cenām pasaules naftas tirgos. Latvijas degvielas tirgotāji iepērk degvielu ārējos tirgos, kur cenu nosaka globālā tirgus tendences (pieprasījums/piedāvājums un to veidojošie tirgus notikumi). Iepērkot degvielu Latvijas patērētāju vajadzībām, vairumtirdzniecības uzņēmumi faktiski konkurē ar citiem šā resursa pieprasītājiem, t.sk. ārvalstīs, līdz ar to cenas degvielas piegādei uz Latviju ir tieši saistītas ar indikatīvajām degvielas cenām Eiropas biržās. Degvielas mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības cenas arī turpmāk Latvijā mainīsies atkarībā no naftas un naftas produktu cenām Eiropā un pasaulē, kā arī valūtas kursa svārstībām. Ja pieaugs cenas pasaules naftas produktu tirgos, tad naftas produktu cenas pieaugs arī Latvijas degvielas tirgū.

Kāpēc degvielas mazumtirdzniecības cenas ir tik līdzīgas?

Degviela, neatkarīgi no tās realizācijas atšķirīgajos mazumtirdzniecības tīklos, ir homogēns jeb viendabīgs produkts, kura fizikālās un ķīmiskās īpašības un līdz ar to lietošanas ekonomiskais labums patērētājam ir vienāds. Turklāt degvielas cenu veidojošā galveno izmaksu (iepirkuma cena, nodokļi, pārdošanas izmaksas u.tml.) struktūra degvielas mazumtirdzniecības uzņēmumiem pamatā ir līdzīga, Būtiski ir arī tas, ka degvielas mazumtirdzniecības tirgus ir caurredzams uzņēmumiem ir ļoti viegli un ātri publiski pieejama informācija par konkurentu cenām, veicinot to pielāgošanos konkurentu cenām.

Kā konkurences apstākļos viens uzņēmums var ilgstoši uzturēt augstāko cenu tirgū?

Pieprasījums veido piedāvājumu. Ja cenu atšķirības dažādos mazumtirdzniecības tīklos šādam viendabīgam produktam veido līdz pat 5%, tad secināms, ka patērētāja izvēli pamatā nenosaka racionāli ekonomiskie apsvērumi attiecībā uz piedāvātās degvielas raksturlielumu un cenu attiecību, bet gan mazumtirgotāja zīmola atpazīstamība, papildu pakalpojumu saņemšanas iespējas, iepirkšanās ieradumi. Tieši patērētāju elastība attiecībā uz piedāvājuma izvēli pie minētajām degvielas tirgu raksturojošām pazīmēm ir galvenais konkurenci veicinošais instruments ar spiedienu uz degvielas cenām mazumtirdzniecībā.

Vai Konkurences padome var ietekmēt degvielas cenas noteikšanu mazumtirdzniecībā?

Valsts neregulē degvielas cenas. Cenu nosaka brīvais tirgus, t.i., piedāvājuma un pieprasījuma mijiedarbība. Degvielas mazumtirdzniecības cenas tiek noteiktas, balstoties uz pasaules tirgus cenām un ASV dolāra kursu, tādēļ mazumtirdzniecības cenas regulāri mainās atbilstoši izmaiņām pasaulē. Konkurences padomes kompetencē ir uzraudzīt, vai degvielas cenas neietekmē aizliegtas vienošanās dažādos degvielas tirgus segmentos. Pētījumi citās valstīs liecina, ka brīvā tirgus apstākļos vidējās degvielas cenas ir zemākas nekā tad, ja tirgus cenas tiek valstiski regulētas. Tā notiek, jo regulējošais režīms rada papildu izmaksas un padara neefektīvāku uzņēmumu rentablu darbību tirgū, turklāt papildu izmaksas gulstas uz patērētājiem.

Kuri uzņēmumi gūst labumu no augstajām degvielas cenām?

Degvielas tirgū ne vien Latvijā, bet arī citās valstīs konkurētspēja pieaug lieliem starptautiski integrētiem degvielas tīkliem, kam ir līdzvērtīgi resursi, pieeja produktam un noieta tirgiem. Arvien lielāku tirgus varu iegūst tās kompānijas, kas strādā pēc vertikālās integrācijas principa „no naftas urbuma līdz degvielas uzpildes stacijai”, īstenojot naftas ieguvu, tās pārstrādi, naftas produktu vairum un mazumtirdzniecību. Virspeļņu gūst uzņēmumi, kas nodarbojas ar naftas ieguvu un pārstrādi, ne tikai tirdzniecību, savukārt degvielas mazumtirdzniecība ir komercdarbības veids ar salīdzinoši zemu rentabilitāti.

Lai arī Konkurences padome nevar valstiski regulēt cenas nevienā tirgū, izprotot degvielas cenas būtisko ietekmi gan uz iedzīvotāju ikdienas izdevumiem, gan tautsaimniecību kopumā, kā arī konkurences situāciju Latvijas degvielas tirgū, Konkurences padome gan izpētes lietu, gan tirgus uzraudzību ietvaros seko līdzī norisēm degvielas tirgū un savas kompetences ietvaros veic nepieciešamos konkurences aizsardzības pasākumus.

Konkurences padomes lietā „Par Konkurences likuma 11. panta pirmās daļas ģenerālklausulas un 1. punkta, 13. panta ģenerālklausulas un 4. punkta, un 18. panta iespējamo pārkāpumu SIA „Latvija Statoil” un SIA „Neste Latvija” un 13. panta ģenerālklausulas un 4.punkta iespējamo pārkāpumu SIA „Lukoil Baltija R” darbībās” netika gūti pierādījumi, ka lietas nosaukumā minēto uzņēmumu starpā pastāv aizliegta vienošanās (lēmums pieejams [šeit](#)), tomēr, izvērtējot degvielas mazumtirdzniecības tirgus struktūru, tirgus daļu procentuālo sadalījumu un to izmaiņu tendences gan Latvijā kopumā, gan reģionālajos tirgos, tirgus augsto koncentrācijas pakāpi, SIA „Latvija Statoil”, SIA „Neste Latvija” un SIA „Lukoil Baltija R” stāvokli degvielas tirgū un to līdzīgo izmaksu struktūru, tirgus caurskatāmību, produkta homogenitāti, pieprasījuma prognozējamību un neelastību attiecībā pret produkta cenu, augstās barjeras ienākšanai tirgū, citu tirgus dalībnieku un pircēju nespēju ietekmēt SIA „Latvija Statoil”, SIA „Neste Latvija” un SIA „Lukoil Baltija R” darbības, Konkurences padome secināja, ka Latvijas degvielas mazumtirdzniecības tirgū SIA „Latvija Statoil”, SIA „Neste Latvija” un SIA „Lukoil Baltija R” atrodas kolektīvā dominējošā stāvoklī.

Tas, savukārt, nozīmē, ka minētie uzņēmumi turpmāk vairs nevarēja brīvi paplašināties, bez Konkurences padomes atļaujas pārpērkot nelielos konkurentus.

Arī 2012.gadā Konkurences padome turpina analizēt konkurences situāciju degvielas tirgos, veicot lietas izpēti un tirgus uzraudzības.

Savukārt 2014.gadā Konkurences padome noslēdza tirgus uzraudzību, kurā pētīja franšīzes līgumus degvielas tirgū.